

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee neljässä osassa lastensuojelulain pakkokeinojen muutoksia. Lakimuutokset tulevat voimaan 1. marraskuuta.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän:
palaute@sosiaaliturva.fi

Kirjoitussarjan edelliset osat ovat käsitelleet huostaanotetun lapsen yhteydenpitoa läheisiinsä (osa 1/4, Sosiaaliturva 8/06), aineiden ja esineiden haltuunottoa, henkilöntarkastusta, henkilönkatsastusta, omaisuuden ja lähetysten tarkastamista ja lähetysten luovuttamatta jättämistä (osa 2/4, Sosiaaliturva 9/06) sekä kiinnittämistä, liikkumisvapauden rajoittamista ja eristämistä (osa 3/4, Sosiaaliturva 10/06).

LASTENSUOJELULAIN PAKKOKEINOJEN MUUTOKSET, OSA 4/4

Erityisellä huolenpidolla pyritään lapsen kokonaisvaltaiseen hoitamiseen. Sitä ei voida kuitenkaan järjestää missä tahansa laitoksessa vaan laitokselta edellytetään moniammatillista työskentelyä ja toimivia tilaratkaisuja.

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää vakavan päihdekierteen katkaisemiseksi

Erityinen huolenpito on uusi rajoitustoimenpide. Sitä kuten muitakin lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä voidaan kohdistaa vain laitoshuollossa olevaan huostaanotettuun lapseen. Rajoitustoimenpiteitä ei voida käyttää, jos lapsi on sijoitettu laitoshuoltoon avohuollon tukitoimena.

Erityinen huolenpito (32 b §)

Erityisellä huolenpidolla tarkoitetaan sijaishuollossa olevalle lapselle lastensuojelulaitoksessa järjestettävää erityistä, moniammatillista hoitoa ja huolenpitoa. Sen aikana lapsen liikkumisvapautta voidaan rajoittaa hänen hoitonsa ja huolenpitonsa edellyttämässä laajuudessa siten kuin lastensuojelulain 32 c ja d §:ssä on säädetty.

Erityisellä huolenpidolla pyritään lapsen kokonaisvaltaiseen hoitamiseen. Erityisesti otetaan huomioon lapsen psyykkisen hoidon tarve. Se ei voi koskaan olla säilyttävää tai rangaistusluonteista.

Jotta laitos voi järjestää erityistä huolenpitoa, sillä on oltava riittävät henkilöstöresurssit ja valmiudet moniammatilliseen työskentelyyn. Moniammatilliset resurssit on oltava saatavissa ja käytettävissä. Lisäksi laitokselta edellytetään muun muassa toimivia tilaratkaisuja. Tämä merkitsee sitä, ettei erityistä huolenpitoa voida järjestää missä tahansa laitoksessa.

Erityisen huolenpidon järjestäminen (32 c §)

Lapselle voidaan sijaishuollon aikana järjestää erityistä huolenpitoa, jos hänen erittäin tärkeä yksityinen etunsa sitä välttämättä vaatii. Sitä voidaan järjestää muun muassa vakavan päihde- ja rikoskierteen katkaisemiseksi tai kun lapsi omalla käyttäytymisellään muutoin vakavasti vaarantaa omaa henkeään, terveyttään tai kehitystään. Tilanne voi olla tällainen, jos lapsi käyttäytyy itsetuhoisesti tai esimerkiksi myy itseään tai jos lasta tosiasiallisesti muutoin käytetään seksuaalisesti hyväksi.

Erityisen huolenpidon tavoitteena on katkaista lapsen häntä itseään vahingoittava käyttäytyminen. Sitä ei voida järjestää, jos lapsen hoidon ja huolenpidon tarve on sijaishuollon aikana järjestettävissä muulla tavoin.

Lapsen erityisen huolenpidon tarve voi ilmetä eri tavoin ja eri tilanteissa. Lapsi on jo voitu sijoittaa johonkin laitokseen ja siellä havaitaan, ettei laitos kykene turvaamaan lapsen etua. Se voi ilmetä myös jo varsinaista huostaanottopäätöstä tehtäessä ja sijaishuoltoon sijoittamista valmisteltaessa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun on tarve katkaista vakavassa huume- tai rikoskierteessä olevan lapsen vahingollinen elämäntapa.

Erityisen huolenpidon järjestämistä koskeva päätös voidaankin tehdä jo lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevan valmistelun ja päätöksenteon yhteydessä tai sijaishuollon aikana.

Päätösvalta sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä

Päätöksen erityisen huolenpidon järjestämisestä tekee aina sosiaalihuollosta vastaava toimielin. Sen päätösvaltaa ei voida delegoida viranhaltijalle.

Päätöksen on perustuttava erityisen huolenpidon järjestämistä varten tehtyyn lapsen tilanteen moniammatilliseen arvioon, joka perustuu kasvatukseen, sosiaalityöhön, psykologian ja lääketieteen asiantuntemukseen.

Lähtökohtaisesti erityisen huolenpidon kohteena ovat 12 vuotta täyttäneet lapset, mutta sitä voidaan järjestää tätä nuoremmillekin, jos edellytykset siihen ovat olemassa.

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää enintään 30 vuorokauden ajan. Määräaika lasketaan erityisen huolenpidon tosiasiallisesta aloittamisesta. Jos päätöstä erityisen huolenpidon järjestämisestä ei ole voitu panna täytäntöön, päätös raukeaa 90 vuorokauden kuluessa sen tekemisestä.

Erittäin painavasta syystä erityistä huolenpitoa voidaan jatkaa enintään 60 vuorokaudella. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että sen jatkaminen on välttämätöntä lapsen käyttäytyminen ja sijaishuollon tarve huomioon ottaen.

Erityinen huolenpito on lopetettava heti, jos se osoittautuu tehottomaksi sille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tai kun tarvetta siihen ei enää ole. Erityisen huolenpidon aikana toimielimen on koko ajan arvioitava sen jatkamisen edellytyksiä ja toisaalta sitä, onko se syytä lopettaa.

Erityisen huolenpidon lopettamisesta on tehtävä nimenomainen päätös. Tältä osin päätösvalta voidaan delegoida toimielimen alaiselle viranhaltijalle.

Erityisen huolenpidon toimeenpano (32 d §)

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää vain sellaisessa lastensuojelulaitoksessa, jossa on käytettävissä riittävä kasvatuksen, sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen asiantuntemus.

Lisäksi laitoksessa tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan asianmukaiset tilat.

Erityisen huolenpidon ajan lasta voidaan estää poistumasta näistä tiloista ilman lupaa tai valvontaa. Tällöin liikkumisvapautta koskevia rajoittamispäätöksiä ei tarvitse tehdä. Sen sijaan jos lapsen yhteydenpito vanhempiinsa tai läheisiinsä estetään tai sitä rajoitetaan erityisen huolenpidon järjestämisen aikana, tätä koskevat päätökset pitää tehdä.

Erityistä huolenpitoa voidaan järjestää kunnan omassa lastensuojelulaitoksessa tai ostopalveluna yksityisessä tai julkisessa laitoksessa, kuten valtion koulukodissa. Sitä voidaan järjestää myös esimerkiksi lapsen omassa asuinyksikössä, sillä erityisen huolenpidon järjestäminen ei välttämättä edellytä erillistä osastoa. Siihen osoitettujen tilojen pitää kuitenkin mahdollistaa lapsen liikkumisvapauden rajoittaminen, ja tilojen on sovelluttava esimerkiksi lapsen harrastustoimintaan, kouluopetukseen tai vaikkapa terapian järjestämiseen.

Edellä mainittujen kasvatuksen, sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen asiantuntijoiden on tavattava lasta säännöllisesti erityisen huolenpidon aikana. Heidän on myös osallistuttava lapsen erityisen huolenpidon suunnitteluun, toimeenpanoon ja arviointiin. Lisäksi lapselle on tehtävä säännöllisesti tarvittavat lääkärintarkastukset.

Erityisen huolenpidon aikana lasta koskevista toimenpiteistä, niiden vaikutuksesta lapseen ja hänen tilanteensa sekä lapsen vastaisen

sijaishuollon järjestämiseen on pidettävä kirjaa.

Lasta koskeva huoltosuunnitelma on aina tarkistettava erityisen huolenpidon päättyessä.

Jos lapsen kohdistetaan erityisen huolenpidon aikana muita lain tarkoittamia rajoitustoimenpiteitä, ne on kirjattava kuten laissa on säädetty (32 e §).

Toimenpiteet kirjattava ja arvioitava niiden vaikutus

Lastensuojelulaitoksen on kirjattava käyttämänsä rajoitustoimenpiteet asianmukaisesti niiden käytön seurannan ja valvonnan turvaamiseksi. Ainakin seuraavat asiat on kirjattava: rajoitustoimenpiteen kuvaus, toimenpiteen peruste ja kesto, toimenpiteestä päättäneen ja sen käytännössä toteuttaneen sekä siinä läsnä olleen henkilön nimi. Lisäksi tarvittaessa on kirjattava säännöksessä tarkoitettu erityinen syy rajoitustoimenpiteen käytölle (31 a § 1 momentti ja 31 b § 3 momentti).

Kirjauksessa on mainittava myös toimenpiteen mahdollinen vaikutus lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelmaan. Lisäksi on mainittava, miten lasta on kuultu ennen rajoitustoimenpiteestä päättämistä tai sen toteuttamista sekä lapsen mielipide asiasta. Kun lasta koskevaa huoltosuunnitelmaa tarkistetaan, on erityisesti arvioitava häneen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden tavoitteiden toteutumista ja niiden vaikutusta suunnitelmaan.

Jos huoltosuunnitelman välittömään tarkistamiseen ilmenee tarvetta, laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön on ilmoitettava siitä viipymättä sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle.

Säännöksessä on myös korostettu velvollisuutta keskustella riittävästi lapsen kanssa häneen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden syistä ja mahdollisista vaikutuksista hoito- ja kasvatussuunnitelmaan ja huoltosuunnitelmaan.

Valvontavelvollisuus lääninhallituksella

Lääninhallituksen on seurattava lastensuojelulaitoksen toimintaa ja erityisesti valvottava rajoitustoimenpiteiden käyttöä (32 f §). Myös lapsen laitokseen sijoittaneen kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on valvottava ja seurattava rajoitustoimenpiteiden käyttöä. Toimielimen on myös puututtava mahdollisiin epäkohtiin ja pyrittävä saamaan niihin korjaus.

Lastensuojelulain mukaan sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on velvollisuus järjestää lapselle hänen tarpeittensa ja etunsa mukainen sijaishuolto. Tämä merkitsee sitä, ettei toimielin voi suhtautua välinpitämättömästi siihen, miten esimerkiksi yksityisissä ostopalvelulaitoksissa tai kunnan omassa laitoksessa sijaishuoltoa järjestetään.

Lääninhallitus voi säännöksen mukaan toimintaa valvoessaan varata lapselle tilaisuuden luottamukselliseen keskusteluun edustajansa kanssa.

Muutoksenhaku

Lastensuojelulaissa on säädetty rajoitustoimenpiteitä koskevasta muutoksenhausta (35 a §). Muutoksenhakukelpoisia päätöksiä ovat yhteydenpidon rajoittaminen (25 §:n 3 mom, 25 a §), aineiden ja esineiden haltuunotto (31 §), lapselle osoitettujen lähetysten luovuttamatta jättäminen (31 b §, 4 mom), liikkumisvapauden rajoittaminen (32 §), eristäminen (32 a §) sekä erityinen huolenpito (32 c §).

Laitosjohtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvan henkilön tekemiin muihin päätöksiin ei ole muutoksenhakuoikeutta.

Henkilöntarkastuksesta ja -katsastuksesta sekä kiinnipitämisestä ei tehdä päätöstä. Kuten muutkin rajoitukset nämäkin on kirjattava.

Kunnallisen laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön päätöksestä haetaan muutosta sosiaalihuoltolain mukaisessa järjestyksessä. Yksityisen laitoksen johtajan tai hänen määräämänsä laitoksen hoito- ja kasvatushenkilöstöön kuuluvan henkilön tekemästä muutoksenhakukelpoisesta päätöksestä valitus voidaan tehdä suoraan hallinto-oikeudelle.

Valitusoikeus rajoituksia koskevasta päätöksestä on 15 vuotta täyttäneellä lapsella sekä hänen huoltajallaan. Yhteydenpidon rajoittamista koskevaan päätökseen saa hakea muutosta 12 vuotta täyttänyt lapsi sekä hänen vanhempansa, huoltajansa tai muu henkilö, jonka yhteydenpito lapseen on päätöksellä rajoitettu. Yhteydenpidon rajoittamista koskevissa asioissa asianosaisia ovat siis aina 12 vuotta täyttänyt lapsi ja hänen huoltajansa. Lisäksi valitusoikeus on sillä henkilöllä, johon rajoitustoimenpide on kohdistettu. ●

Lastensuojelulaki (1983/683) valtion säädöstietopankissa: www.finlex.fi